

УДК 336.027

DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.2.7>**Пристемський О.С.**

доктор економічних наук, доцент,
Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9743-3563>

Prystemskiy Oleksandr

State Higher Educational Institution
«Kherson State Agrarian University»

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

ECONOMIC DEVELOPMENT TRENDS OF UKRAINE'S AGRARIAN ECONOMY UNDER EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Проаналізовано стан та тенденції розвитку виробничого потенціалу аграрного сектору, досліджено вплив бюджетно-податкових та грошово-кредитних регуляторів на сталий розвиток аграрної галузі, здійснено оцінку ефективності окремих інструментів фінансового регулювання. На основі виявлених проблем окреслено подальші перспективи вдосконалення фінансового регулювання аграрного сектору економіки, досліджено особливості здійснення фінансового регулювання аграрної галузі в країнах з розвинутою ринковою економікою, обґрунтовано пропозиції щодо активізації механізму фінансового регулювання аграрного сектору в умовах інтеграції України до світового економічного простору.

Ключові слова: фінансове регулювання, аграрний сектор, бюджетна підтримка, податкове стимулювання, кредитне забезпечення, сталий розвиток.

Проанализировано состояние и тенденции развития производственного потенциала аграрного сектора, исследовано влияние бюджетно-налоговых и денежно-кредитных регуляторов на устойчивое развитие аграрной отрасли, осуществлена оценка эффективности отдельных инструментов финансового регулирования. На основе выявленных проблем обозначены дальнейшие перспективы совершенствования финансового регулирования аграрного сектора экономики, исследованы особенности осуществления финансового регулирования аграрной отрасли в странах с развитой рыночной экономикой, обоснованы предложения по активизации механизма финансового регулирования аграрного сектора в условиях интеграции Украины в мировое экономическое пространство.

Ключевые слова: финансовое регулирование, аграрный сектор, бюджетная поддержка, налоговое стимулирование, кредитное обеспечение, устойчивое развитие.

The state and tendencies of development of production potential of agrarian sector are analyzed, influence of budgetary and monetary regulators on the sustainable development of agrarian sector is investigated, the effectiveness of certain financial regulation instruments is evaluated. Some of the main problems of agricultural sector development are highlighted. Traditional sources of financial resources of agricultural enterprises, including equity, bank lending and investments, and alternative ones, including leasing, have been identified. Directions for rapid and effective development of the agricultural sector of Ukraine are outlined. A topical scientific problem is solved, which is to summarize the theoretical, methodological and practical foundations of financial development of the agricultural sector of the economy and to put forward proposals to stimulate the financial development of the agricultural sector of the economy of Ukraine in the context of European integration processes. It is determined that the producers, having received the increased profit, will be able to invest it in the further development of the agrarian sector of the economy of Ukraine. It was found that state support for smallholder farms should be stepped up, which would be the key to positive changes in rural areas. It is proved that farms are limited in financial resources. It is determined that according to the current legislation, local governments have the right to decide on compensation of interest on loans for

business purposes from local budget funds. It is established that in order to stimulate the financial development of the agricultural sector of the economy in the context of European integration processes, the experience of European agriculture should be taken into account. On the basis of the identified problems, further prospects for improving the financial regulation of the agricultural sector of the economy are outlined, the peculiarities of the implementation of financial regulation of the agricultural sector in the developed market economies are investigated, and proposals for the activation of the mechanism of financial regulation of the agricultural sector in the context of Ukraine's integration are substantiated.

Key words: *financial regulation, agrarian sector, budget support, tax incentives, credit support, sustainable development.*

Постановка проблеми. Сьогодні Україна активно співпрацює з Європейським Союзом у багатьох секторах економіки. Завдяки встановленню ділових відносин з Європейськими партнерами, вітчизняні виробники отримують можливість створювати нові спільні проекти та відкривають для своєї продукції, нові ринки збуту. Одним з пріоритетних напрямків для України є аграрний сектор.

Реалізація аграрного потенціалу України – є запорукою розвитку держави (69,1% території країни припадає на сільськогосподарські угіддя) та однією з основних складових української економіки. Площа чорноземів в Україні становить від 15,6 млн до 17,4 млн гектарів, або майже 8% світових запасів [1]. Але зараз аграрний сектор має наявні труднощі, які обумовлені специфікою сільськогосподарського виробництва та сезонністю, великою залежністю від природно-кліматичних факторів, коливаннями цін на сільгосппродукцію, недостатньою інвестиційною привабливістю галузі та складністю залучення кредитних ресурсів.

Тому дослідження стимулювання фінансового розвитку аграрного сектору економіки набуває особливого значення, з огляду на обмеженість фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, тенденцію до скорочення бюджетних видатків на розвиток галузі, загострення соціально-економічних проблем внаслідок політичної та економічної нестабільності в країні та інтеграцію України до європейського економічного простору.

Мета статті. Вивчення теоретичних і методичних засад фінансового розвитку аграрного сектора економіки та вплив євроінтеграційних процесів на стимулювання фінансового розвитку аграрного сектора економіки України.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Дослідження проблематики державного регулювання економіки та формування регулюючої фінансової політики знайшли своє відображення в публікаціях закордонних науковців Дж. Кейнса, А. Лаффера, К. Макконела, А. Маршалла, Д. Рікардо, П. Самуельсона, А. Сміта, а також вітчизняних вчених М. Александрова, В. Базилевича, О. Василика, А. Даниленка, М. Крупки, В. Лагутіна, С. Лондара, І. Лютого, В. Мельника, Ц. Огонь, В. Опаріна, О. Романенка, Л. Тарангула, В. Федосова, І. Чугунова. Віддаючи належне доробку провідних вчених, варто зазначити, що в економічній літературі недостатньо досліджено питання, що пов'язані з дослідженням фінансового регулювання аграрного сектору як комплексної системи, ефективного функціонування якої має стати основою забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки.

Результати дослідження. Аграрний сектор є особливим сектором економіки України, тому що його розвиток має визначальний вплив на рівень життя Українського народу. За підрахунками деяких вчених, 1% зростання сільського господарства дає 2% зростання економіки в цілому. За свідченням закордонних експертів, Україна належить до числа країн з найвищим рейтингом щодо потенційних резервів агропромислового виробництва. Це зумовлено тим, що на Україну припадає майже третина запасів чорнозему та 27% орної землі в Європі. Україна має вигідне географічне положення, родючі ґрунти, багаті традиції землеробства, сприятливий клімат, освічених та

працьовитих селян, достатньо розвинуту транспортну інфраструктуру, а також досить місткий рівень збуту сільськогосподарської продукції. Питання розвитку аграрного сектора має принципове значення для держави з огляду на вступ України до СОТ та загострення у зв'язку з цим конкуренції на внутрішньому і світовому ринках агропромислової продукції. До того ж успішне вирішення завдань ефективного розвитку аграрного сектора економіки України, зростання його конкурентоспроможності, за умов невирішеності світової продовольчої проблеми, набуває не лише суто національної, а й міжнародної ваги.

Помилковим є уявлення про те, що рівень державної підтримки аграрного сектору визначається лише обсягами бюджетних асигнувань. Специфічність оцінки державної підтримки сільського господарства полягає у тому, що вона здійснюється не лише через виконання бюджетних програм, а й шляхом підтримки ринкових цін. У результаті здійснення державою комплексу заходів з регулювання аграрного сектору в повному обсязі або відмови держави від певних інструментів регулювання можуть виникати різноманітні ситуації, наслідки яких для аграрного сектору можуть бути як позитивними, так і негативними [2].

На сьогодні можна виділити кілька основних проблем розвитку аграрного сектора:

- низька ефективність сільськогосподарського виробництва;
- недосконалість механізмів інвестиційного забезпечення;
- деформація цінових пропорцій;
- нераціональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення;
- зниження забезпеченості сільськогосподарською технікою та критична зношеність основних виробничих фондів;
- недосконалість інфраструктури та механізмів регулювання кон'юнктури аграрних ринків;
- деформація структури виробництва;
- загострення соціальних проблем в сільській місцевості.

Для швидкого та ефективного розвитку аграрного сектору України доцільно сконцентруватися на:

- екологічному високотехнологічному аграрному виробництві з використанням енерго- і ресурсощадних технологій;
- ефективному господарюванні підприємств ринкового типу з належним рівнем державного (особливо цінового) регулювання й підтримки;
- розвинутому агросекторі з надійним ринком збуту, існуванням державного замовлення і державних інвестицій;
- експортоорієнтованому, багатоукладному аграрному секторі з 140 елементами концентрації, кооперації, спеціалізації, де держава повинна взяти на себе питання реалізації надлишкової продукції, а також на характеристиці аграрного сектора, як такого який вирішує соціальні питання людей, забезпечений кадрами і професіоналами-керівниками, в якому існують лізинг та довгострокове пільгове кредитування, працюють чесні та порядні держслужбовці і який забезпечує продовольчу безпеку держави [3].

У роботі вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає в узагальненні теоретичних, методичних та практичних основ фінансового розвитку аграрного сектора економіки та висунути пропозиції щодо стимулювання фінансового розвитку аграрного сектора економіки України в умовах євроінтеграційних процесів.

Практичне значення очікуваних наукових результатів полягає у тому, що висновки та рекомендації можуть слугувати методологічною основою для активізації стимулювання фінансового розвитку аграрного сектора економіки, в умовах євроінтеграції України та глобалізації світової економіки. Планується запропонувати практичні рекомендації щодо удосконалення законодавчої бази державної підтримки аграрного сектора економіки; нові методи та форми кредитування; залучення інвестицій.

Сьогодні ми розуміємо, що для поліпшення становища у аграрному секторі економіки України, потрібно зміцнювати співпрацю з Європейським Союзом. Цьому сприятиме поглиблення ділових відносин для створення спільних проектів та отримання сучасного досвіду від європейських аграріїв.

Сільгоспвиробникам потрібно знаходити ніші та напрямки, в яких будемо виступати партнерами. Також потрібно стимулювати розвиток дрібних фермерських господарств, які будуть зайняті у виробництві нішевих культур [4].

Експорт сільгосппродукції відноситься до категорії товару з низькою доданою вартістю. Звернувши увагу на те, що Україна має надлишок продукції у аграрному секторі, потрібно вкладати кошти у зберігання та переробку сільгосппродукції. Це дасть можливість вивести на ринок України та ЄС нову продукцію, яка буде відповідати світовим зразкам. Таким чином виробники, отримавши збільшений прибуток, зможуть інвестувати його в подальший розвиток аграрного сектору економіки України.

Також повинна посилюватися державна підтримка дрібних фермерських господарств, це стане запорукою позитивних перетворень у сільській місцевості. Вже зараз існує державна підтримка Уряду для новостворених фермерських господарств, яке може одноразово, в період становлення отримати бюджетну субсидію для продовження сільськогосподарської діяльності [5].

Також фермерські господарства обмежені в фінансових ресурсах. Найпопулярнішим та найдоступнішим для даної галузі ресурсом є позики у комерційних банках. Однак, навіть з урахуванням, що такі позики значно дешевші ніж інші різновиди фінансування потреб, таке навантаження на фермерське господарство, що розвивається, все ж таки немале. Тому, завдяки, в тому числі, й позитивним зрушенням у системі регулювання економіки з боку держави, останнім часом великого значення набувають механізми реальної, а не декларативної підтримки бізнесу з боку місцевих органів самоврядування [6].

Так, відповідно до чинного законодавства, органи місцевого самоврядування мають право приймати рішення щодо компенсації відсотків за позиками на бізнес-цілі з коштів місцевих бюджетів. Доцільність прийняття рішення про виділення у місцевому бюджеті коштів на підтримку бізнесу через компенсацію відсотків за позиками на розвиток бізнесу буде залежати виключно від рішень самих місцевих рад [7].

Висновки. Таким чином, для стимулювання фінансового розвитку аграрного сектору економіки в умовах євроінтеграційних процесів, слід врахувати досвід європейських сільських господарств, які покликані виконувати цілу низку функцій, зокрема економічну (розбудова стабільного розвитку), соціальну (зайнятність, збереження культури, традицій) та регіональну (формування інфраструктури у співпраці з іншими регіонами).

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 05.02.2020).
2. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка: опорний конспект лекцій. Київ : Четверта хвиля, 1997. 224 с.
3. Опарін В.М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): [Монографія]. К. : КНЕУ, 2005. 240 с.
4. В Мінагрополітики обговорили шляхи поглиблення співпраці в агрогалузі з європейськими колегами [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/24878> (дата звернення 05.02.2020).
5. Дотації-2019: Новостворене фермерське господарство може отримати до 60 тис. грн бюджетної субсидії (інструкція з отримання коштів). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://new.minagro.gov.ua/ua/news/dotaciyi-2019-novostvorene-fermerske-gospodarstvo-mozhe-otrimati-do-60-tis-grn-byudzhetnoi-subsidiyi-instrukciya-z-otrimannya-koshtiv> (дата звернення 06.02.2020).

6. Романенко О.Р. Фінанси: [Підручник]. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 312 с.
7. Лютий І.О. Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки. К. : Артєк, 1999. 320 с.

References:

1. Official site of the State Statistics Service. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (date of appeal 05.02.2020).
  2. Basilevich V.D., Balastric L.O. (1997). Macroeconomics: a keynote lecture. Kyiv: The fourth wave, 224 p.
  3. Oparin V.M. (2005). Financial system of Ukraine (theoretical and methodological aspects): [Monograph]. Kyiv: KNEU, 240 p.
  4. Ministry of Agrarian Policy discusses ways to deepen cooperation in agro-industry with European counterparts. URL: <http://minagro.gov.ua/node/24878> (date of appeal 05.02.2020).
  5. Subsidies-2019: A newly established farm can receive up to 60 thousand UAH of budget subsidy (instructions for obtaining funds). URL: <https://new.minagro.gov.ua/ua/news/dotaciyi-2019-novostvorene-fermerske-gospodarstvo-mozhe-otrimati-do-60-tis-grn-byudzhetnoyi-subsidiyi-instrukciya-z-otrimannya-koshtiv> (date of appeal 06.02.2020).
  6. Romanenko O.R. (2004). Finance: [Textbook]. Kyiv: Center for Educational Literature, 312 p.
  7. Lyuty I.O. (1999). Monetary Policy in Transition. Kyiv: Artek, 320 p.
-